

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 4 mars 1935 kl. 12 m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om förbud för riksdagens ledamöter att innehava avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 274, har herr *Bergman* hemställt, att riksdagen ville besluta hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning, huruvida riksdagens ledamöter lämpligen böra innehava avlönade uppdrag inom nuvarande eller blivande hel- eller halvstatliga monopol, samt att Kungl. Maj:t under innevarande riksdagsperiod ville inkomma med de förslag, vartill denna utredning gäve anledning.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Såsom motionären erinrar har tidigare vid olika tillfällen inom riksdagen framförts i huvudsak samma önskemål som i den nu föreliggande motionen. I anledning av Kungl. Maj:ts propositioner till 1930 års riksdag rörande utövändet av statens tobaksmonopol (nr 195) samt angående parti-handeln med rusdrycker (nr 196) påyrkade sålunda herr *Lithander* i särskilda inom andra kammaren väckta motioner, nr 496 och 499, vidtagandet av sådana åtgärder, att ledamot av riksdagen icke skulle kunna tilldelas annat avlönat uppdrag än revisorsuppdrag inom Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet och Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen. Ifrågavarande yrkanden avstyrktes emellertid av bevillningsutskottet, enär något bärande skäl för desamma icke anförts, och vunno ej heller riksdagens bifall. I sin i anledning av propositionen nr 195 avlåtna skrivelse (nr 258) anförde riksdagen, bland annat, följande:

I det föregående har riksdagen givit uttryck åt den uppfattningen, att spörsmålet rörande den lämpligaste formen för organisationen av statens verksamhet å ifrågavarande område vore förtjänt av uppmärksamhet under den sexårsperiod, för vilken rätten att utöva statens tobaksmonopol nu är avsedd att upplätas. Genom nyss angivna ställningstagande i avseende å ordningen för revisorerernas utseende har riksdagen icke avsett att föregripa en utredning av denna fråga, utan synes därvid jämväl förevarande spörsmål böra bliva föremål för förnyad omprövning.

Ett liknande uttalande gjordes i riksdagens i anledning av propositionen nr 196 avlåtna skrivelse nr 259.

Samme motionär tog vid 1933 års riksdag åter upp samma fråga till behandling genom motionen II: 301. Motionen hänvisades till andra kammarens femte tillfälliga utskott, som i avgivet utlåtande (nr 2) anförde, bland annat följande:

I sina ovanberörda uttalanden har bevillningsutskottet i samband med dryftandet av frågan om den lämpligaste formen för organisation av statens verksamhet å ifrågavarande områden erinrat om vissa vid riksdagen framförda önskemål att dessa frågor bleve föremål för omprövning innan den sexårstid ginge till ända, under vilken den föreslagna ordningen vore avsedd att äga bestånd. Utskottet uttalade sig för en sådan utredning och riksdagen gav sin anslutning härtill.

Vid dylikt förhållande utgår utskottet från att de med motionen avsedda spörsmålen inom en icke alltför avlägsen framtid komma under omprövning i ett större sammanhang. Häri torde frågan huruvida statsrevisorerna skola äga rätt att taga del av de statliga monopolens räkenskaper inbegripas. Med hänsyn härtill, och då, så vitt utskottet har sig bekant, några olägenheter icke påvisats av den art att redan nu påkalla ett särskilt ingripande av i motionen angivet slag, anser sig utskottet förhindrat biträda motionen och får för den skull hemställa, att motionen nr 301 icke måtte föranleda till någon andra kammarens åtgärd.

Andra kammarens utskotts ordförande samt tre ledamöter avgåvo följande reservation:

Med instämmande i utskottets hemställan, att motionen nr 301 icke måtte föranleda till någon andra kammarens åtgärd, anse vi dock, att i utskottets motivering hade bort medtagas följande uttalande:

Utskottet förordar att den utredning rörande de statliga monopolens organisationsformer, som är avsedd att komma till stånd, måtte bliva slutförd inom nuvarande riksdagsperiod samt att vid utredningen även spörsmålet om riksdagsmännens ställning i förhållande till monopolen måtte upptagas till allsidig prövning. Utskottet anser dessutom att vid den blivande utredningen bör behandlas även frågan om rätt för riksdagens revisorer att, vid sidan av redan befintlig revision, taga del av monopolens räkenskaper och förvaltning.

Andra kammaren biföll med 89 röster mot 83 reservationen. (Se andra kammarens prot. nr 25 den 22 mars 1933, sid. 16 ff.)

I syfte att belysa den räckvidd, som den föreliggande frågan för närvarande kan anses hava, har utskottet inhämtat vissa upplysningar rörande styrelseledamöter och revisorer i de för närvarande existerande monopolföretagen, nämligen Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet och Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen.

Antalet styrelseledamöter är inom båda de nämnda företagen åtta med fyra suppleanter. Kungl. Maj:t utser fyra ledamöter och två suppleanter; övriga ledamöter och suppleanter väljas å bolagsstämman. Av de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna och suppleanterna i Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolets styrelse äro för närvarande en ledamot och båda suppleanterna ledamöter av riksdagen. Vidare tillhör en av de å bolagsstämman valda sty-

relseledamöterna riksdagen. Inom Aktiebolaget Vin- och Spritcentralens styrelse äro tre av de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna riksdagsmän. Ingen av suppleanterna inom denna styrelse tillhör riksdagen.

Inom båda företagen finnas fem revisorer, av vilka Kungl. Maj:t utser en, riksgäldsfullmäktige tre och preferensaktieägarna å bolagsstämma en. Samtliga de av riksgäldsfullmäktige utsedda revisorerna och revisorssuppleanterna tillhöra riksdagen.

I detta sammanhang må nämnas, att enligt kontrollstyrelsens förordnande sammanlagt sju riksdagsmän äro ordförande i systembolagsstyrelse och fjorton riksdagsmän revisorer vid dylika bolag. Antalet systembolag uppgår för närvarande till 121.

Av de ovan lämnade uppgifterna framgår, att riksdagsmän icke för närvarande äro ledamöter av de båda ifrågavarande monopolföretagens styrelser i någon större utsträckning. Av sammanlagt sexton ordinarie styrelseledamöter i nämnda monopolföretag äro endast fem ledamöter riksdagsmän och av dem har en valts till ledamot av aktieägarna å bolagsstämma. Givetvis är det av utomordentlig vikt, att uti dessa styrelser insättas personer av erkänd skicklighet och erfarenhet. Utskottet kan därför ej finna, att för uppdraget lämpliga personer böra göras obehöriga på grund av sitt medlemskap av riksdagen. Vid frågans bedömande bör för övrigt enligt utskottets mening skälig hänsyn tagas även till den omständigheten, att de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna hava att inom bolagens styrelser tillvarataga vissa allmänna intressen, vilket synes kunna motivera, att riksdagen därvid blir representerad.

Utskottet.

Det sist sagda gäller givetvis i ännu högre grad beträffande revisionen. Utskottet tillåter sig härutinnan erinra därom, att den nuvarande anordningen med tre av riksgäldsfullmäktige utsedda revisorer tillkommit med utgångspunkt från, bland annat, en av 1922 års riksdag till Kungl. Maj:t gjord framställning angående utredning i vissa avseenden rörande statsrevisionens verksamhet och förutsättningarna för densamma, med vilken framställning bland annat åsyftades frågan om revision av vissa monopolistiska företag av statsfinansiell betydelse, särskilt Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet och Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen. De av riksgäldsfullmäktige utsedda revisorerna kunna således sägas hava till uppgift att utöva den granskning, som kan anses tillkomma riksdagen. Att riksdagens egna ledamöter under sådana förhållanden beklädas med ifrågavarande revisorsuppdrag finner utskottet för sin del naturligt.

Det förnämsta skälet för motionären att nu upptaga frågan till ny behandling synes emellertid ej vara de ovan relaterade förhållandena inom nu existerande monopolföretag utan fastmer den omständigheten, att vissa utredningar pågå, som enligt motionären tydligen syfta till fortsatt monopolisering på olika områden. Ett sådant motiv för att nu upptaga den förelig-

gande frågan till utredning kan emellertid utskottet för sin del icke godkänna. Skulle förslag om inrättandet av nya monopol komma att framläggas, synes det utskottet riktigast, att frågan om riksdagsmännens ställning till dem behandlas i samband med eventuella sådana förslag.

Emellertid lär man med anledning av 1930 års riksdags ovannämnda uttalande kunna förvänta, att vid den utredning rörande de statliga monopolens organisation, som torde komma till stånd, innan de nu gällande avtalen angående utövandet av statens monopol med utgången av år 1936 upphöra att gälla, även spörsmålet om riksdagsmännens ställning till monopolföretagen upptagas till prövning. Med hänsyn härtill synes det än mindre påkallat, att riksdagen nu avlåter skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 februari 1935.

På utskottets vägnar:

EDGAR SJÖDAHL.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Sjödahl, Tham, Olof Carlsson, K. A. Johanson, Danielsson*, Swartling, Värner Andersson** och *Bäckström**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.